Lieta Nr. C04272207

SKC-299/2017

Civillietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa

SPRIEDUMS

Rīgā, 2017.gada 30.jūnijā

Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnese referente Vanda Cīrule,

tiesnese Zane Pētersone,

tiesnese Anda Vītola

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar Latvijas Republikas Satiksmes ministrijas kasācijas sūdzību par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2015.gada 14.jūlija spriedumu /pers. C/ prasībā pret Latvijas valsti Latvijas Republikas Satiksmes ministrijas personā ar trešo personu valsts akciju sabiedrību „Starptautiskā lidosta „Rīga ”” par kompensācijas un procentu piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. D/, pamatojoties uz Rīgas rajona Mārupes pagasta padomes 1995.gada 10.februāra lēmumu, Rīgas rajona Mārupes pagasta zemesgrāmatas nodalījumā Nr. /numurs A/1995.gada 23.februārī nostiprinātas īpašuma tiesības uz zemes gabalu „Tauriņi” 2,9501 ha platībā.

[2] Pamatojoties uz 1997.gada 14.februāra likuma „Par zemes īpašumu atsavināšanu valsts vajadzībām valsts lidostu uzņēmuma „Rīga” teritorijā” un valsts akciju sabiedrības (turpmāk – VAS) „Latvijas Hipotēku un zemes banka” 1997.gada 20.maija apliecinājuma Nr. 06.-1.4-531 par naudas ieskaitīšanu bijušo zemes īpašnieku un viņu mantinieku kontos, īpašuma tiesības uz zemes gabalu „Tauriņi” 2,9501 ha platībā 1997.gada 17.jūlijā nostiprinātas uz valsts vārda Satiksmes ministrijas personā.

Ar Mārupes pagasta padomes 2003.gada 26.marta lēmumu (sēdes protokols Nr. 4) mainīts īpašuma nosaukums no „Tauriņi” uz „Starptautiskā lidosta „Rīga””, zemes gabals 2004.gada 2.aprīlī pievienots nekustamajam īpašumam „Starptautiskā lidosta „Rīga””, ar kadastra numuru /numurs B/.

[3] Ar Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2000.gada 8.marta spriedumu uz 1999.gada 20.maijā mirušās /pers. D/ atstāto mantojumu mantojuma tiesībās apstiprināta mazmeita /pers. C/.

[4] /pers. C/ 2007.gada 5.februārī cēla prasību pret Latvijas valsti Latvijas Republikas Satiksmes ministrijas personā, kurā, pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 92. un 105.pantu, Civillikuma 1635., 1775. un 1778.pantu, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvekciju un tās Pirmā protokola 1. un 14.punktu, lūdza par atsavināto nekustamo īpašumu „Tauriņi” piedzīt kompensāciju 1 484 000 Ls.

Prasība vairākkārtīgi grozīta un precizēta, saskaņā ar pēdējiem precizējumiem, lūgts piedzīt kompensāciju 94 400 Ls jeb 134 319, 10 EUR, likumiskos procentus par samaksas nokavējumu par laiku no 1997.gada 1.marta līdz 2015.gada 1.jūnijam 94 400 Ls
jeb 134 319, 10 EUR un ar patēriņa cenu pieaugumu (inflāciju) saistītos zaudējumus
31 624,10 Ls jeb 44 997,04 EUR.

Tāpat lūgts atzīt prasītājai tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt no atbildētājas likumiskos 6% gadā no piedzītās, bet nesamaksātās summas.

Prasības pieteikumā norādīti šādi apstākļi.

[4.1] Ar 1997.gada 5.februāra likumu „Par zemes īpašumu atsavināšanu valsts vajadzībām valsts lidostu uzņēmuma „Rīga" teritorijā" tika atsavināts /pers. D/ piederošais zemes gabals „Tauriņi" 2,9501 ha platībā par valsts vienpusēji noteiktu atlīdzību 422,16 Ls, iemaksājot to speciāli šim mērķim atvērtajā norēķinu kontā uz /pers. D/ vārda VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka".

Prasītājas ieskatā valsts aizskārusi bijušās zemes īpašnieces un viņas kā mantinieces tiesības uz īpašumu un taisnīgu atlīdzību par tā atsavināšanu, samaksājot atlīdzību par atsavināto īpašumu 422,16 Ls, kas nav uzskatāma par taisnīgu.

[4.2.] Likumā „Par zemes īpašumu atsavināšanu valsts vajadzībām valsts lidostu uzņēmuma „Rīga" teritorijā" paredzētās tiesības valstij vienpusēji noteikt atlīdzības apmēru par atsavinātajiem nekustamajiem īpašumiem ir pretrunā ar likumu „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām", jo tādējādi tika apieta tiesas kontrole pār atlīdzības noteikšanu.

[4.3] Atbilstoši sabiedrības ar ierobežotu atbildību (turpmāk – SIA) SIA „Latio" 2015.gada 11.jūnija atzinumam nekustamā īpašuma „Tauriņi" aptuvenā tirgus vērtība 1997.gada 28.februārī bija 94 400 Ls jeb 134 319 EUR.

[4.4] Par neizmaksāto taisnīgo atlīdzību, atsavinot nekustamo īpašumu „Tauriņi" valsts vajadzībām, par laiku no 2007.gada 1.marta līdz 2015.gada 1.jūnijam no Latvijas Valsts Satiksmes ministrijas personā prasītājas labā piedzenami nokavējuma likumiskie procenti pamatparāda 94 400 Ls jeb 134 319 EUR apmērā, kā arī ar patēriņa cenu pieaugumu (inflāciju) saistītie zaudējumi 31 624,10 Ls jeb 44 997,04 EUR.

[5] Ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 27.augusta spriedumu prasība noraidīta pilnīgi.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, balstoties uz to, ka /pers. D/ piederošais zemes īpašums „Tauriņi" atsavināts uz speciālā likuma pamata un bijušajai zemes īpašniecei izmaksājamās kompensācijas apmērs noteikts šajā likumā, atzinusi, ka vispārējās jurisdikcijas tiesai nav tiesiska pamata pārvērtēt zemes īpašuma atsavināšanas likumību un ar likumu noteiktās kompensācijas apmēru.

[6] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītājas /pers. C/ iesniegto apelācijas sūdzību, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta ar 2015.gada 14.jūlija spriedumu prasību apmierinājusi daļēji.

No Latvijas valsts Satiksmes ministrijas personā /pers. C/ labā piedzīta kompensācija 133 718,42 EUR, likumiskie procenti par laiku no 1997.gada 1.marta līdz 2015.gada 1.jūnijam 133 718,42 EUR un ar lietas vešanu saistītie izdevumi 4341, 49 EUR.

Pārējā daļā prasība noraidīta.

Spriedums pamatots ar šādiem motīviem.

[6.1] Latvijas Republikas Satversmes tiesa 2002.gada 20.maija spriedumā lietā
Nr. 2002-01-03 norādījusi, ka, interpretējot Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.pantu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa secinājusi, ka tas ietver trīs dažādus nosacījumus: pirmkārt, panta pirmais teikums paredz tiesības netraucēti baudīt īpašumtiesības; otrkārt, panta otrais teikums aizliedz patvaļīgi atņemt īpašumu un paredz īpašuma atņemšanas nosacījumus, treškārt, panta otrajā daļā atzīts, ka valstij ir tiesības kontrolēt īpašuma izmantošanu saskaņā ar vispārējām interesēm.

Līdzīgi kā Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.pants, arī Satversmes 105.pants paredz valstij tiesības ne tikai regulēt un kontrolēt īpašuma izmantošanu, bet arī noteiktos gadījumos īpašumtiesības atņemt *de jure*. Tomēr šāda īpašuma atņemšana nekādā gadījumā nedrīkst būt patvaļīga.

Satversmes 105.panta ceturtais teikums ietver trīs nosacījumus, kuru esamība attaisno īpašuma atņemšanu:

)1 īpašumu piespiedu kārtā drīkst atsavināt tikai sabiedrības vajadzībām;

2) tas pieļaujams izņēmuma gadījumā uz atsevišķa likuma pamata;

3) īpašums tiek atsavināts pret taisnīgu atlīdzību.

[6.2] Īpašuma tiesību svarīgumu ir atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2012.gada 25.oktobra spriedumā līdzīga rakstura strīdā „Vistiņš un

Perepjolkins pret Latviju", kurā sniegts izvērsts vērtējums par īpašuma un zemes reformu Latvijā un atsevišķām personām atjaunotām īpašuma tiesībām uz konkrētu zemes gabalu.

Lai gan šajā lietā faktiskie apstākļi un juridiskais pamats atšķiras no izskatāmās lietas, jo nekustamais īpašums atsavināts valsts vajadzībām Rīgas tirdzniecības brīvostā, pamatojoties uz 1997.gada 30.oktobra likumu „Par zemes atsavināšanu valsts vajadzībām Rīgas tirdzniecības brīvostas teritorijā", tomēr tajā paustās atziņas ir piemērojamas izskatāmajā lietā, jo Eiropas Cilvēktiesību tiesa sprieduma 55.punktā atzinusi, ka 1997.gada 5.februāra likums „Par zemes īpašumu atsavināšanu valsts vajadzībām valsts lidostu uzņēmuma „Rīga" teritorijā" pēc struktūras ir gandrīz identisks iepriekš minētajam likumam.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa sprieduma lietā „Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju" 119.punktā konstatēja galēju nesamērīgumu starp zemes oficiālo kadastrālo vērtību un sūdzības iesniedzēju saņemto kompensāciju, kas gandrīz līdzinās pilnīgam kompensācijas trūkumam.

Norādot, ka tikai ārkārtēji apstākļi var attaisnot šādu situāciju, Eiropas Cilvēktiesību tiesa izpētīja divus Latvijas valdības norādītos momentus, proti, pieteicēju personīgās situācijas un izturēšanos līdz ar apstrīdētā pasākuma vispārējo vēsturisko un politisko kontekstu, un sprieduma 131.punktā konstatēja, ka valsts ir pārkāpusi tai atļauto ieskatu brīvību un ka atsavināšana, par kuru sūdzējās sūdzības iesniedzēji, ir tiem uzlikusi nesamērīgu un pārmērīgu slogu, izjaucot „taisnīgo samēru", kas nosakāms starp īpašuma aizsardzību un kopējo interešu prasībām. Attiecīgi, ir noticis Protokola Nr. 1 1.panta pārkāpums.

[6.3] Izskatāmajā lietā ir konstatējami līdzīgi apstākļi. No Valsts zemes dienesta Nekustamā īpašuma vērtēšanas centra vērtēšanas protokola Nr. 8076-105 secināms, ka /pers. D/ piederošā zemes gabala „Tauriņi", Mārupes pagastā kadastrālā vērtība novērtēšanas dienā 1997.gada 11.jūnijā bija 66 271,05 Ls. Tādējādi /pers. D/ piešķirtā kompensācija 422,16 Ls ir gandrīz 157 reizes zemāka par īpašuma kadastrālo vērtību. Lietā nav konstatējami ārkārtēji apstākļi, kas varētu attaisnot šādu situāciju. Atšķirībā no lietas „Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju" izskatāmajā lietā apstākļi, kādos prasītāja ieguva īpašuma tiesības, nav apšaubīti, proti, /pers. D/ atjaunotas īpašuma tiesības uz zemi kā bijušā zemes īpašnieka mantiniecei. Savukārt apstākļi, kas attiecas uz nekustamā īpašuma reformu un valsts budžeta grūtībām, ir identiski abās lietās. Tādējādi pamatots prasītājas arguments, ka ir aizskartas viņas cilvēktiesības, tas ir, tiesības uz īpašumu un taisnīgu atlīdzību par tā atsavināšanu.

[6.4] Apstāklis, ka 1997.gada 4.jūnija likums „Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu" stājās spēkā tikai 1997.gada 13.jūnijā, tas ir, pēc 1997.gada 5.februāra likuma „Par zemes īpašumu atsavināšanu valsts vajadzībām valsts lidostu uzņēmuma „Rīga" teritorijā" pieņemšanas, nenozīmē, ka līdz šim nacionālajos likumos nebija nostiprinātas cilvēktiesības, ka tās Latvijā netika atzītas kā pamatvērtības, vai sistemātiski tika pārkāptas. Arī nacionālajām tiesām, neatkarīgi no pievienošanās konvencijai un Eiropas Cilvēktiesību tiesas taisītā nolēmuma lietā „Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju", pašām jāpiedalās cilvēktiesību aizsargāšanā. Šāds likuma tulkojums izteikts Augstākās tiesas Senāta 2013.gada 5.jūnija spriedumā pēc faktiskajiem apstākļiem līdzīgā lietā Nr. SKC-2/2013 (C04298907).

[6.5] Augstākās tiesas Senāts 2013.gada 5.jūnija spriedumā minētajā lietā 9.2.punktā atzinis, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā lietā „Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju" paustās atziņas par taisnīgas atlīdzības apmēra un samērīguma vērtēšanas kritērijiem, kādi piemērojami abos līdzīga rakstura strīdos, dod pamatu vērtēt šo atziņu piemērošanu arī izskatāmajā lietā.

[6.6] Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2012.gada 25.oktobra sprieduma lietā „Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju" 111.punktā norādīja: „Ja personas īpašums ir bijis atsavināts, tad ir jābūt procedūrai, kas nodrošina vispārīgu atsavināšanas seku novērtējumu, ieskaitot atsavinātā īpašuma vērtībai atbilstošas kompensācijas summas piešķiršanu, uz kompensāciju tiesīgo personu noteikšanu un jebkuru citu jautājumu atrisināšanu sakarā ar atsavināšanu. Kas attiecas uz kompensācijas summu, tā normāli ir jāaprēķina, pamatojoties uz īpašuma vērtību datumā, kurā tika zaudētas tiesības uz to. Jebkura cita pieeja var pavērt durvis nenoteiktības vai pat patvaļības pakāpei".

[6.7] Nosakot kompensācijas apmēru, ņemami vērā lietas dalībnieku iesniegtie pierādījumi par atsavinātā nekustamā „Tauriņi" vērtību 1997.gada 28.februārī.

Satiksmes ministrijas iesniegtajā SIA „VESTABALT" novērtējumā nekustamā īpašuma „Tauriņi" tirgus vērtība ir noteikta 24 800 Ls, VAS „Starptautiskā lidosta „Rīga"" iesniegtajā SIA „Biznesa Konsultantu Grupa" novērtējumā – 24 682 Ls, savukārt /pers. C/ iesniegtajā SIA „Latio" novērtējumā – 94 400 Ls.

SIA „VESTABALT" un SIA „BIZNESA KONSULTANTU GRUPA" norādītā nekustamā īpašuma „Tauriņi" tirgus vērtība ir divarpus reizes zemāka par nekustamā īpašuma kadastrālo vērtību 66 271,05 Ls, kāda norādīta 1997.gada 11.jūnija Valsts zemes dienesta Nekustamā īpašuma vērtēšanas centra vērtēšanas protokolā Nr. 8076-105.

Nav ticams, ka kadastrālā vērtība ievērojami pārsniedz nekustamā īpašuma tirgus vērtību, jo, lai nekustamo īpašumu tirgū izveidotos tik netipiska situācija, lietā jābūt īpašiem apstākļiem, kas ticami izskaidro, kādēļ īpašums tirgū ir bijis tik nepieprasīts vai kādēļ kadastrālā vērtība attiecīgajā zonējumā tik augsta. Šādi apstākļi no lietā esošajiem pierādījumiem neizriet. Tādējādi vislīdzvērtīgākie salīdzinošie darījumi ir izvēlēti SIA „Latio" novērtējumā, jo tajā izvēlēti līdzvērtīgas izmantošanas zemes gabali, proti, jaukta tipa apbūvei ražošanas un komercdarbības funkciju veikšanai piemēroti zemes gabali vietās ar attīstītu infrastruktūru. Savukārt SIA „VESTABALT" un SIA „BIZNESA KONSULTANTU GRUPA" novērtējumos ir izvērtēti zemes gabali ar ievērojami mazāku platību un atšķirīgu izmantošanas iespēju.

Ievērojot minēto, priekšroka dodama SIA „Latio" novērtējumam, no kura redzams, ka atsavinātā nekustamā īpašuma „Tauriņi" tirgus vērtība 1997.gada 28.februārī varēja būt
94 400 Ls.

Tā kā prasītājai par atsavināto nekustamo īpašumu jau tika piešķirta kompensācija
422,16 Ls, taisnīgas atlīdzības apmērs būtu nosakāms 93 977,84 Ls (94 400 - 422,16) jeb
133 718,42 EUR.

[6.8] Prasības pieteikumā norādītais Civillikuma 1635., 1775. un 1778.pants strīda izšķiršanā nav piemērojams, jo prasījums par kompensācijas piedziņu neizriet no neatļautas darbības.

Ņemot, vērā, ka valsts, atsavinot nekustamo īpašumu, savlaicīgi neizmaksāja prasītājai taisnīgu atlīdzību, /pers. C/ atbilstoši Civillikuma 1753., 1756., 1765.pantam ir tiesības saņemt likumiskos 6% gadā no nesamaksātās kompensācijas 133 718,42 EUR un šo procentu apmērs par laiku no 1997.gada 1.marta līdz 2015.gada 1.martam (18 gadi) ir sasniedzis kapitāla lielumu – 133 718,42 EUR. Tādējādi prasība par procentu piedziņu pamatota un apmierināma daļēji par 133 718,42 EUR, bet pārējā daļā procentu piedziņai nav pamata.

Minētais attiecas arī uz prasības 2015.gada 25.marta papildinājumos norādīto lūgumu atzīt prasītājai tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei saņemt 6% gadā no piedzītās summas, jo atbilstoši Civillikuma 1763.procentu pieaugums apstājas, kad vēl nesamaksāto procentu daudzums sasniedzis kapitāla lielumu.

[6.9] Nav pamatots prasītājas lūgums, saskaņā ar Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 7.punktu pievienot prasības summai ar patēriņa cenu pieaugumu (inflācijas) radīto zaudējumu summu 31 624,10 Ls par laiku no 2007.gada marta līdz 2015.gada maijam, kas saskaņā ar Latvijas statistikas pārvaldes datiem ir 33,5%.

Tā kā lietā ir strīds par kompensācijas piedziņu, kuras apmērs nevar palielināties sakarā ar lietas gaitā pieaugušajām tirgus cenām, nav pamata saskaņā ar Civilprocesa likuma 418.panta otrās daļas 7.punktu palielināt prasības summu ar prasītājas norādīto patēriņa cenu pieauguma (inflācijas) radīto zaudējumu summu.

Līdz ar to no atbildētājas piedzenama kompensācija 133 718,42 EUR, likumiskie procenti par laiku no 1997.gada 1.marta līdz 2015.gada 1.jūnijam 133 718,42 EUR, bet pārējā daļā prasība noraidāma.

[7] Par minēto spriedumu Latvijas Republikas Satiksmes ministrija iesniedza kasācijas sūdzību, kurā, nepiekrītot piedzītās kompensācijas apmēram, lūdza spriedumu atcelt.

Kasācijas sūdzība pamatota ar tālāk norādītajiem argumentiem.

[7.1] Atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 25.oktobra spriedumu lietā „Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju", tiesa norādījusi, ka atšķirībā no minētās lietas izskatāmajā lietā nav apšaubīti apstākļi, kādos prasītāja ieguva īpašuma tiesības, proti, /pers. D/ īpašuma tiesības tika atjaunotas kā bijušā zemes īpašnieka mantiniecei. Tomēr šāds apgalvojums ir pretrunā pierādījumiem lietā, no kuriem redzams, ka Satiksmes ministrija 1996.gada 18.jūlijā cēla prasību pret Mārupes pagasta pašvaldību par lēmumiem, ar kuriem atjaunotas īpašuma tiesības uz valsts lidostu uzņēmuma „Rīga" teritorijā esošajiem nekustamajiem īpašumiem, tostarp /pers. D/ piederošo īpašumu, atcelšanu un zemesgrāmatu ierakstu atzīšanu par spēkā neesošiem. Tādējādi tiesa, pārkāpjot Civilprocesa likuma 189.panta trešo daļu un 190.panta pirmo daļu, nav novērtējusi būtisku apstākli, kas saistīts ar īpašuma atsavināšanas vērtības samērīgumu ar sabiedrības interesēm.

[7.2] Nosakot kompensācijas apmēru, tiesa par pamatu ņēmusi prasītājas iesniegto
SIA „Latio" nekustamā īpašuma novērtējumu par tā tirgus vērtību atsavināšanas brīdī 1997.gada 28.februārī. Tomēr šāda pieeja neatbilst Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā lietā „Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju" paustajām atziņām par taisnīgas atlīdzības apmēru un samērīguma vērtēšanas kritērijiem. Tā minētajā spriedumā Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādījusi, ka nekompensēt atsavināto nekustamo īpašumu pilnu tirgus vērtību un noteikt daudz zemāku atlīdzības apmēru var būt pietiekoši, lai izpildītu Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1.protokola 1.panta nosacījumus, proti: 1) visos gadījumos netiek garantētas tiesības uz pilnu atlīdzību, 2) valstij ir piešķirama īpaši plaša rīcības brīvība, 3) bija pamatots Latvijas amatpersonu lēmums nekompensēt atsavināto nekustamo īpašumu pilnu tirgus vērtību īpašuma atsavināšanas brīdī, un daudz zemāki atlīdzības apmēri var būt pietiekoši, lai izpildītu Konvencijas 1.protokola 1.panta nosacījumus. Šādi secinājumi Eiropas Cilvēktiesību tiesas ieskatā tika pamatoti ar to, ka zemes tirgus vērtība nevarēja tikt objektīvi noteikta, īpaši ņemot vērā 1) ekskluzīvās valsts un pašvaldības iestāžu pirmpirkuma tiesības, kuras paredzēja likums „Par ostām", 2) attiecīgajiem zemes gabaliem uzlikto likumā noteikto servitūtu ostas labā, 3) iesniedzēju neieguldīšanu savu zemes gabalu attīstībā un nesamaksāto zemes nodokli.

Savukārt Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2014.gada 25.marta spriedumā „Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju" norādīts, ka nosakāmās kompensācijas apmēram nav pilnībā jānovērš apstrīdētās iejaukšanās sekas, ne arī jāatspoguļo strīdus īpašuma pilna vērtība. Lielā palāta uzskatījusi par taisnīgu samazināt ekonomiski pamatoto faktisko vidējo kadastrālo vērtību par 75%, koriģējot summas, lai kompensētu inflācijas ietekmi un Civillikumā paredzētos likumiskos procentus.

Tādējādi tiesa nav ņēmusi vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņas par taisnīgas atlīdzības apmēru lietā „Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju", bet kompensācijas apmēra noteikšanai ir izvēlējusies Eiropas Cilvēktiesību tiesas atsauci uz citā lietā norādīto vispārīgo pieeju. Pretēji Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumā paustajām atziņām, kompensācijas apmērs noteikts 100% no tirgus vērtības, kas ir nesamērīgs.

Tiesa atstājusi bez ievērības apstākli, ka atsavinātais nekustamais īpašums ir kritiskās infrastruktūras objekta sastāvdaļa Nacionālās drošības likuma $22.^{2}$panta otrās daļas izpratnē. Līdz ar to nekustamā īpašuma atsavināšana par 1997.gada 28.februāra tirgus vērtību, kas noteikta salīdzinājumā un pamatojoties uz brīvā nekustamā īpašuma tirgus apstākļiem, nebūtu iespējama.

[7.3] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 97.panta pirmās daļas noteikumus, jo nav vispusīgi un objektīvi novērtējusi pierādījumus lietā, kā arī nav norādījusi, kādēļ tā vieniem pierādījumiem devusi priekšroku salīdzinājumā ar citiem pierādījumiem.

Nosakot kompensācijas apmēru, tiesa devusi priekšroku SIA „Latio" nekustamā īpašuma novērtējumam 94 000 Ls, lai gan atbildētāja vērsa tiesas

uzmanību uz vairākiem apsvērumiem, ka SIA „Latio" novērtējumā izmantoti neatbilstoši salīdzināmie objekti, tādējādi nosakot neatbilstošu nekustamā īpašuma tirgus vērtību. Tā SIA „Latio" novērtējumā netika ņemts vērā, ka nekustamais īpašums ir kritiskās infrastruktūras objekts, kam ir ierobežota piekļuve un ierobežotas izmantošanas iespējas, proti, nekustamā īpašuma īpašniekam ir ierobežotas iespējas brīvi rīkoties ar īpašumu, kā arī piekļūt tam. Tomēr
SIA „Latio" strīdus īpašumu salīdzinājusi ar brīvā tirgus apstākļos veiktajiem darījumiem ar komercdarbībai paredzētajiem objektiem.

Savukārt SIA „VESTABALT" un SIA „BIZNESA KONSULTANTU GRUPA" nevērtējumos minētais apstāklis ņemts vērā, izmantojot salīdzināmos darījumus rūpnieciskās ražošanas uzņēmumu objektu un noliktavu apbūvei, ievērojot, ka atsavinātais zemes gabals 1997.gada Mārupes pagasta ģenerālplānā klasificēts kā lauku apvidu apbūves zeme, kas tiek izmantota lidostas vajadzībām un ir pielīdzināma ražošanas objektu apbūvei, ko papildus apliecina Ministru kabineta 1997.gada 25.februāra noteikumu Nr. 82 „Zemes nodokļa aprēķināšanas un nodokļa atvieglojumu piemērošanas noteikumi 1997.gadā" 1.pielikuma 4.5.apakšpunkts.

Faktu, ka SIA „Latio" novērtējumā salīdzinājums veikts vērtējamam objektam neatbilstošiem īpašumiem apliecina arī biedrības „Latvijas Īpašumu vērtētāju asociācija" (turpmāk - LĪVA) 2014.gada 2.jūnija vēstule, kurā vērtēts prasītājas iesniegtais
SIA „Interbaltija" 2008.gada 17.jūlija atzinums par atsavinātā nekustamā īpašuma tirgus vērtības atbilstību Latvijas Īpašuma vērtēšanas standarta LVS 401 (turpmāk – LVS 401) prasībām.

Nepamatots ir tiesas arguments, ka SIA „VESTABALT" un SIA „BIZNESA KONSULTANTU GRUPA" novērtējumos salīdzināšanai ir izmantoti zemes gabali ar mazāku platību, tāpēc tie uzskatāmi par neatbilstošiem. Vispārzināma ir nekustamā īpašuma tirgus specifika, ka nekustamā īpašuma platība būtiski ietekmē tirgus cenu, tomēr zemesgabala 1 m^2 vērtība būs ievērojami lielāka gadījumā, ja zemes gabals būs vidēji liels, salīdzinājumā ar zemes gabalu 100 000 m^2 platībā.

Tiesa, atzīstot, ka SIA „VESTABALT" un SIA „BIZNESA KONSULTANTU GRUPA" novērtējumos noteikto tirgus vērtību par neatbilstošu, jo tā noteikta divarpus reizes zemāka par nekustamā īpašuma kadastrālo vērtību, atstājusi bez ievērības Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2014.gada 25.marta spriedumu, kurā ņemts vērā Latvijas valdības arguments, ka 1997.gada kadastrālā vērtība nebija saistīta ar zemes faktisko tirgus vērtību.

Ievērojot minēto, tiesas noteiktā kompensācija par zemes gabala atsavināšanu, pamatojoties uz SIA „Latio" novērtējumu, ir nesamērīgi augsta.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījusi sprieduma likumību attiecībā uz personu, kura to pārsūdzējusi, un attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to nosaka Civilprocesa likuma 473. panta pirmā daļa, Augstākā tiesa atzīst, ka spriedums atstājams negrozīts.

[8.1] Nepamatots ir kasācijas sūdzības arguments, ka Civillietu tiesu palāta, nosakot taisnīgas atlīdzības apmēru, nav ņēmusi vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2012.gada 25.oktobra spriedumā lietā „Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju" paustās atziņas.

Minētā sprieduma 111.punktā norādīts: „[..] ja indivīdam piederošs nekustamais īpašums ticis atsavināts, ir jābūt procedūrai, kas nodrošina vispārējo atsavināšanas seku izvērtējumu, ieskaitot atlīdzības summas piešķiršanu atbilstoši atsavinātā nekustamā īpašuma vērtībai [..]. Kas attiecas uz atlīdzības apmēru, parasti tas ir jāaprēķina, pamatojoties uz nekustamā īpašuma vērtību datumā, kad tika zaudētas īpašumtiesības [..]", bet 112.punktā norādīts: „Tomēr Pirmā protokola 1.pants negarantē tiesības uz pilnu atlīdzību visos gadījumos [..]. Jāatzīst, ka pilnīgs atlīdzības trūkums var tikt attaisnots tikai īpašos izņēmuma gadījumos [..]. Leģitīmie „sabiedrības interešu" mērķi, kas ir noteikti ekonomiskās reformas vai lielāka sociālā taisnīguma sasniegšanas kontekstā, var pamatot atlīdzības apmēru, kurš ir zemāks par īpašuma tirgus vērtību [..], šajos gadījumos kompensācijai nav obligāti jāatspoguļo pilna attiecīgā nekustamā īpašuma vērtība [..]".

Savukārt sprieduma 118.punktā norādīts: „[..] Latvijas valsts iestādes pamatoti nolēma nekompensēt [..] īpašuma pilno tirgus vērtību [..], pirmkārt, tādēļ, ka zemesgabalu patieso vērtību nevarēja objektīvi noteikt, jo īpaši likuma „Par ostām" paredzēto valsts un pašvaldības pirmpirkuma tiesību dēļ [..], otrkārt, tādēļ, ka attiecīgajiem zemesgabaliem tika uzlikts likumā noteiktais servitūts ostas labā [..], un visbeidzot tādēļ, ka iesniedzēji nebija neko ieguldījuši savas zemes attīstībā un nebija maksājuši nekādu zemes nodokli [..]". Bet 119.punktā norādīts: „[..] Tiesa konstatē dramatisku nesamērību starp zemesgabalu kadastrālo vērtību un iesniedzējiem piešķirto atlīdzību [..]. Tiesas ieskatā, šādas nesamērīgās atlīdzības summas ir gandrīz pielīdzināmas atlīdzības neesamībai vispār. Kā Tiesa jau ir atzīmējusi, šādu situāciju var attaisnot tikai ārkārtēji apstākļi [..]".

Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielā palāta 2014.gada 25.martā taisīja otru spriedumu lietā „Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju", kura 39.punktā norādīts: „Ņemot vērā [..] lietas apstākļus un jo īpaši tos, kas minēti galvenā sprieduma 118.punktā, tiesa uzskata par taisnīgu samazināt iepriekš minēto summu par 75%. Tādējādi skaitlis, kas jāņem par pamatu finansiālo zaudējumu kompensācijas aprēķināšanai, ir LVL 4,69 par kvadrātmetru [..]".

[8.2] Kasācijas sūdzībā norādītais, ka Civillietu tiesu palāta, nosakot kompensācijas apmēru, atstājusi bez ievērības Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2014.gada 25.marta spriedumā noteikto par iespējām samazināt piedzenamās summas apmēru, nav pamatots.

Kā redzams no minētā Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas sprieduma, tiesa uzskatījusi par taisnīgu pieprasīto summu samazināt, ņemot vērā konkrētus apstākļus, proti, zemes gabalam uzlikto servitūtu ostas labā, likumā „Par ostām" paredzētās valsts un pašvaldības pirmpirkuma tiesības, kā arī to, ka sūdzības iesniedzēji nebija investējuši savas zemes attīstībā, un nebija maksājuši zemes nodokli u.c.

Satiksmes ministrija lietas iztiesāšanas laikā nav norādījusi konkrēti kādi ārkārtēji apstākļi vai arī kādi leģitīmie mērķi šajā lietā var pamatot atlīdzības apmēru, kurš ir zemāks par īpašuma tirgus vērtību.

Šādus ārkārtējus apstākļus un leģitīmus mērķus nav konstatējusi arī Civillietu tiesu palāta, nosakot kompensāciju par atsavināto zemi.

[8.3] Kasācijas sūdzībā norādītajam, ka Satiksmes ministrija 1996.gada 18.jūlijā cēlusi prasību tiesā, kurā apstrīdējusi Mārupes pašvaldības lēmumus, ar kuriem atjaunotas īpašuma tiesības bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem, tostarp /pers. D/ uz valsts lidostu uzņēmuma „Rīga" teritorijā esošo zemi, nav tiesisku seku, jo, kā redzams no Mārupes pagasta zemesgrāmatas nodalījuma Nr. /numurs A/, /pers. D/ īpašuma tiesības uz zemes gabalu „Tauriņi" 2,9501 ha platībā nostiprinātas, pamatojoties uz Rīgas rajona Mārupes pagasta padomes 1995.gada 10.februāra lēmumu. Ierakstu par to, ka viņai būtu izbeigtas īpašuma tiesības uz tiesas sprieduma pamata, atzīstot par prettiesisku Mārupes pagasta padomes lēmumu par īpašuma tiesību atjaunošanu, nav. Atbildētāja atbilstoši Civilprocesa likuma 93.panta pirmajai daļai savu izvirzīto iebildumu pamatojumam pierādījumus nav iesniegusi, līdz ar to minētais kasācijas sūdzības arguments kā nepamatots noraidāms.

[8.4] Prasītāja taisnīgas atlīdzības apmēru pamatojusi ar SIA „Latio" 2015.gada 11.jūnija novērtējumu.

Savukārt atbildētāja, nepiekrītot minētajam novērtējumam, iesniegusi SIA „VESTABALT" 2014. gada 28.februāra novērtējumu, bet trešā persona iesniegusi SIA „BIZNESA KONSULTANTU GRUPA" 2014.gada 14.aprīļa novērtējumu.

Civillietu tiesu palāta, vērtējot iepriekš minētos novērtējumus, ir iedziļinājusies minēto rakstveida pierādījumu būtībā, kā arī sertificētu novērtētāju izmantotajās vērtēšanas pieejās, un, savstarpēji salīdzinot tās, atzinusi, ka vislīdzvērtīgākie salīdzinošie darījumi ir izvēlēti SIA „Latio" novērtējumā, jo tajā izvēlēti līdzvērtīgākie zemes gabali, proti, jaukta tipa apbūvei ražošanas un komercdarbības funkciju veikšanai piemēroti zemes gabali ar attīstītu infrastruktūru. Savukārt SIA „VESTABALT" un SIA „BIZNESA KONSULTANTU GRUPA" novērtējumos izvērtēti zemes gabali ar ievērojami mazāku platību un atšķirīgu izmantošanas iespēju.

[8.5] Nav pamatots kasācijas sūdzības arguments, ka, nosakot tirgus vērtību un kompensācijas apmēru, nav ņemts vērā apstāklis, ka saskaņā ar Nacionālās drošības likuma 22^2.panta otro daļu zeme ir atzīstama par kritiskas infrastruktūras objekta sastāvdaļu.

Pretēji minētajam, no SIA „Latio" 2015.gada 11.jūnija novērtējuma redzams, ka sertificēts novērtētājs valsts vajadzībām atsavinātās zemes tirgus vērtību noteicis, ņemot vērā tās atrašanās vietu stratēģiski nozīmīga valsts objekta - lidostas teritorijā, kā arī ņemot vērā apstākli, ka uz tās atrodas valsts lidostu uzņēmumam „Rīga" piederošas komerciāla rakstura ēkas (galvenie lidostas termināli, izlidošanas sektors, priekšlaukums (autostāvvieta) un lidostas priekšlaukuma ēka), zemes gabals nodrošināts ar inženierkomunikācijām.

Kā redzams no pārsūdzētā sprieduma, tajā sniegts konstatēto apstākļu juridisks novērtējums kopsakarā ar lietā esošajiem rakstveida pierādījumiem, Civillietu tiesu palāta ir motivējusi, kādēļ tā vienam pierādījumam devusi priekšroku salīdzinājumā ar citu.

Apstāklis, ka atbildētājas un tiesas viedoklis par lietā esošo pierādījumu izvērtēšanu atšķiras, nevar būt pamats secinājumam, ka Civillietu tiesu palāta nav vispusīgi un objektīvi izvērtējusi lietā esošos pierādījumus, kā arī nav motivējusi, kādēļ vienam novērtējuma devusi priekšroku, salīdzinot ar citiem.

Kasācijas sūdzībā norādītajam, ka SIA „Latio" 2015.gada 11.jūnija novērtējums neatbilst Īpašuma vērtēšanas standarta LVS 401 prasībām, izskatāmajā lietā nav nozīmes. Kompensācijas par zemes atsavināšanu noteikšanu Civillietu tiesu palāta nav pamatojusi ar SIA „Interbaltija" 2008.gada 17.jūlija atzinumu, uz kuru atsaukusies kasācijas sūdzības iesniedzēja, bet ar SIA „Latio" 2015.gada 11.jūnija novērtējumu.

Ņemot vērā minēto, Augstākā tiesa nesaskata Civilprocesa likuma 97.panta pārkāpumu, kā tas nepamatoti apgalvots kasācijas sūdzībā.

Savukārt pierādījumu izvērtēšana no jauna, uz ko acīmredzami vērsti kasācijas sūdzības argumenti, lai panāktu apelācijas instances tiesas konstatēto apstākļu atkārtotu noskaidrošanu, nav kasācijas instances tiesas uzdevums Civilprocesa likuma 450.panta trešās daļas izpratnē.

[8.6] Vienlaikus Augstākā tiesa norāda, ka par Civillietu tiesu palātas 2015.gada 14.jūlija spriedumu daļā, ar kuru prasītājas labā piedzīti likumiskie procenti 133 718,42 EUR, argumenti, kas tos apstrīdētu, kasācijas sūdzībā nav izteikti, tādēļ pievērsties sprieduma tiesiskuma izvērtēšanai šajā daļā nav pamata.

[9] Ievērojot iepriekš minēto, Augstākā tiesa atzīst, ka sprieduma atcelšanai nav pamata, tādēļ kasācijas sūdzība noraidāma.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1.punktu, Augstākā tiesa

nosprieda

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2015.gada 14.jūlija spriedumu atstāt negrozītu, bet Latvijas Republikas Satiksmes ministrijas kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese	(paraksts)	V.Cīrule
Tiesnese	(paraksts)	Z.Pētersone
Tiesnese	(paraksts)	A.Vītola

NORAKSTS PAREIZS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas

Civillietu departamenta tiesnese V.Cīrule

Rīgā, 2017.gada 30.jūnijā